

पुर्णा International School

Shree Swaminarayan Gurukul, Zundal

PERIODIC ASSESSMENT-3[2021-22]					
Name					
Date			IX	Roll No.	
Subject	SANSKRIT	Marks	50	Teacher's Sign	

१ (प्रश्नाः अनिवार्याः।

२-प्रश्नानाम् उत्तराणि खण्डानुसारं क्रमेणैव लेखनीयानि।

३-प्रश्नसंख्या अवश्यमेव लेखनीया।

४-उत्तराणि संस्कृतेनैव लेखनीयानि।

खंड-क

अपठित अवबोधनम्

(5)

प्र-1-अस्याः विशिष्ट महत्त्वम्। एषा अवन्तिका, विशाला, प्रतिकल्पा, कुमुदवती, स्वर्णशृंगा इति नामभिरपि शास्त्रेषु वर्णिता। अत्रत्या वेधशालाऽपि अतिविशिष्टा। जनाः वेधशाला 'यन्त्रभवनम्' इत्यपि वदन्ति। इयम् आंग्लभाषायाम् 'आब्जर्वेटरी' इत्यपि कथ्यते। शैक्षणिकयात्राप्रसंगात् अस्याः विशिष्टावलोकनम् अस्माभिः कृतम्। एषा वेधशाला उज्जयिन्याः दक्षिणभागे क्षिप्रायाः उत्तरतटे उन्नतभूभागे स्थिताऽस्ति। कर्करेखा इतः एव निर्गता। इदं स्थानं गणितस्यापि आधारस्थलम्। अष्टादशशताब्द्या राज्ञा जयसिंहेन ज्योतिषानुरागवशात् वेधशालायाः निर्माणं कारितम्। ग्रहाणां प्रत्यक्षवेधनाय जयसिंह उज्जयिन्याम् काश्याम् देहल्याम् जयपुरे मधुरायां च वेधशालानां निर्माणम् अकारयत्। वस्तुतः वेधशाला वीक्ष्य मनसि गौरवमनुभवामि यत् प्राचीनकालेऽपि अस्माकं पूर्वजानां गणितस्य ग्रहनक्षत्राणाञ्च ज्ञानम् अद्भुतं वैज्ञानिकञ्चासीत्।

प्रश्न 1. एकपदेन उत्तरत -

(क) वेधशाला कस्याः उत्तरतटे स्थिता अस्ति?

(ख) विद्यालयपक्षतः वयं कुत्र अगच्छाम?

(ग) वेधशालायाः एकम् अपरं नाम लिखत?

(घ) वेधशाला कास्य आधारस्थलम्?

प्रश्न 2. पूर्णवाक्येन उत्तरत -

(क) जयसिंहः कुत्र-कुत्र वेधशालानां निर्माणम् अकारयत्?

खंड-ख

रचनात्मक-कार्यं

प्र-2 भवत्याः नाम अदितिः अस्ति। भवत्याः विद्यालये पर्यावरणदिवसः परिपालितः। एतद्-विषये स्वसखीं प्रेरणां प्रति लिखिते पत्रे रिक्तस्थानानि पूरयित्वा पत्रं च पुनः उत्तरपुस्तिकायां लिखतु। (1/2 × 10 = 5)

परीक्षाभवनात्

दिनाङ्कः

प्रिये i.

ii. नमस्ते।

ह्यः एव मम विद्यालये iii. मानितः। सर्वे छात्राः iv. आसन्। छात्राः अध्यापकैः सह पादपानाम् v. व्यस्ताः आसन्। मम विद्यालयस्य परिसरे तु vi. प्रसृतः। एकादश-द्वादशकक्षायाः छात्राः विद्यालयात् बहिः गत्वा vii. उभयतः पादपान् viii.। सर्वे जनाः अस्माकं विद्यालयस्य छात्राणां प्रयासस्य ix. कृतवन्तः। यदि सर्वे विद्यालयाः एवं कुर्युः तर्हि x. रक्षणं स्यात्।

भवदीया अभिन्ना सखी

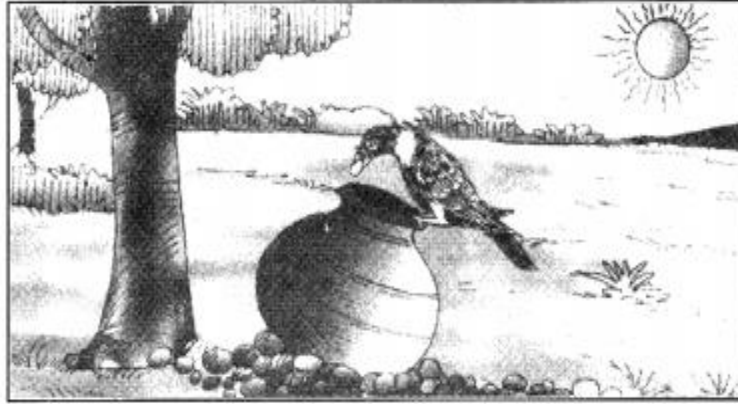
अदितिः।

मञ्जूषा

हरितिमा, उत्साहिता, प्रशंसाम्, आरोपितवन्तः, प्रेरणे, मार्गम्, आरोपणे, सस्नेहम्, पर्यावरणदिवसः,
वातावरणस्य।

पश्च 3.चित्रं दृष्ट्वा मञ्जूषायां प्रदत्तशब्दानां सहायतया पञ्चवाक्यानि संस्कृते लिखत-

(4)

मञ्जूषा – स्वल्पं जलं, पाषाणखण्डानि, एकं उपायं, पिपासितः काकः, आनीय, घटोपरि, शनैः-शनैः, जलं पातुम् परिश्रमेण, सफलः।

अथवा

‘मञ्जूषायां प्रदत्तशब्दानां सहायतया ‘यातायात-अव्यवस्था’ इति विषयम् अधिकृत्य पञ्चवाक्यानि संस्कृतेन लिखत।

मञ्जूषा - दिल्लीनगरे, मोटरयानानि, अत्यधिकानि, मार्गं, अवरोधाः, मार्गस्थ, उभयतः, गच्छन्ति, जनाः, मध्ये, विद्युतस्तम्भाः, स्कूटरयानानि, विपणनकेन्द्रम्, चलन्ति

प्रश्न 4. अधोलिखितानां वाक्यानाम् संस्कृतेन अनुवादः कुरुत-

(5 × 1 = 5)

1. तुम दोनों प्रातः खेलने के लिए कहाँ जाते हो।
2. माता पुत्र को लड़ू देती है।
3. बिल्ली कुत्ते से डरकर भाग गई।
4. हम सब भारतीय भारतमाता के पुत्र हैं।
5. पर्यावरण की रक्षा हम सब का परम कर्तव्य है।

खण्ड: 'ग'

अनुप्रयुक्त-व्याकरणम्

प्रश्न 5. अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितपदानां समुचितं सन्धि विच्छेदं वा प्रदत्तविकल्पेभ्यः चित्वा लिखत-

(4 × 1 = 4)

- (i) यथेष्टं कार्यं कुरु।
 - (क) यथा + इष्टम्
 - (ख) यथ + एष्टम्
 - (ग) यत् + इष्टम्
 - (घ) यथा + ईष्टम्
- (ii) इति + उक्तः पिता पुत्रम् उवाच।
 - (क) इत्युक्तः
 - (ख) इत्योक्तः
 - (ग) इत्यूक्तः
 - (घ) इतूक्तः
- (iii) दिगम्बराणां रथयात्रा गच्छति।
 - (क) दिग् + अम्बराणां
 - (ख) दिगं + बराणां
 - (ग) दिक् + अम्बराणां
 - (घ) धिक् + अम्बराणां
- (iv) नेता समारोहस्य उत् + घाटनम् करोति।
 - (क) उत्घाटनम्

- (ख) उद्धाटनम्
- (ग) उच्याटनम्
- (घ) उन्धानम्

प्रश्न 6. उचितशब्दरूपाणि चित्वा रिक्तस्थानानि परयत-

(1 × 4 = 4)

(i) _____ सह लक्ष्मीः अपि अस्ति।

- (क) हरिणा
- (ख) हरेः
- (ग) हरये
- (घ) हरिम्

(ii) तस्याः _____ परिधानं सुंदरम् अस्ति।

- (क) महिलया
- (ख) महिलायाः
- (ग) महिलायै
- (घ) महिलाम्

(iii) _____ बालिकायै पुस्तकम् आनयः सा तु गता।

- (क) यस्य
- (ख) यस्यै
- (ग) यस्मै
- (घ) यस्याः

(iv) _____ प्रातः व्यायामं कुर्मः।

- (क) वयम्
- (ख) यूयम्
- (ग) ते
- (घ) आवाम्

प्र-7 प्रदत्तविकल्पेभ्यः उचितम् उत्तरं चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत-

(1 × 4 = 4)

(i) महापुरुषाः जनान् _____ प्रसीदन्ति। (उप + कृ + ल्यप्)

- (क) उपकृत्य
- (ख) उपकार्य
- (ग) उपकृत्य
- (घ) उपकारय

(ii) पुस्तकम् _____ मोहितः पठति। (लब्ध्वा)

- (क) लभ् + क्त्वा
- (ख) लब् + क्त्वा
- (ग) लब् + त्वा
- (घ) लब्ध् + त्वा

(iii) प्रदर्शनी _____ वयं गमिष्यामः। (दृश् + तुमुन्)

- (क) दृश्तुम्
- (ख) द्रष्टुम्
- (ग) दृष्टुम्
- (घ) द्रश्तुम्

(iv) छात्राः प्रातःकाले विद्यालयं प्रति _____। (गम + क्वतु)

- (क) गतवान्
- (ख) गतवती
- (ग) गतवन्तः
- (घ) गतवत्

प्र-8 प्रश्न अडकानां स्थाने संस्कृतसंख्यावाचकः विशेषणैः वाक्यानि पूरयत-

(1 × 3 = 3)

1. वेदाः _____ (4) सन्ति।
2. पुराणानि _____ (18) सन्ति।
3. भासः _____ (13) नाटकानि अलिखत्।

प्र-9 कोष्ठकात् शुद्धपदं चित्वा रिक्तस्थाने लिखत-

(4 × ½ = 2)

1. उद्याने पुष्पाणि _____। (सुशोभन्ते, सुशोभते, सुशोभताम्)
2. अहम् दुर्जनम् _____। (परित्यज्यम्, परित्यजामि, परित्यज्य)
3. चौराः धनम् _____। (अपहरति, अपहर, अपहरन्ति)
4. माता पुत्रम् _____। (संस्करोति, संस्करुतः, संस्कुर्वन्ति)

खण्डः 'घ'

पठित-अवबोधनम्

प्र-10. अधोलिखितं गद्यांशं, पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लिखत- (2)

नैतादृशः स्वर्णपक्षो रजतचञ्चुः स्वर्णकाकस्तया पूर्वं दृष्टः। तं तण्डुलान् खादन्तं हसन्तञ्च विलोक्य बालिका रोदितुमारब्धा। तं निवारयन्ती सा प्रार्थयत्-“तण्डुलान् मा भक्षय। मदीया माता अतीव निर्धना वर्तते।” स्वर्णपक्षः काकः प्रोवाच, “मा शुचः। सूर्योदयात्प्राग् ग्रामाबहिः पिप्पलवृक्षमनु त्वया आगन्तव्यम्। अहं तुभ्यं तण्डुलमूल्यं दास्यामि।” प्रहर्षिता बालिका निद्रामपि न लेभे।

I. एकपदेन उत्तरत- ($\frac{1}{2} \times 2 = 1$)

(i) कः तण्डुलमूल्यं दास्यति?

(ii) स्वर्णकाकः कया न पूर्वं दृष्टः?

II. पूर्णवाक्येन उत्तरत- ($1 \times 1 = 1$)

बालिका किमर्थं रोदितुम् आरब्धा?

प्र-11. पद्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लिखत- (2)

पिबन्ति नद्यः स्वयमेव नाम्भः
स्वयं न खादन्ति फलानि वृक्षाः।
नादन्ति सस्यं खलु वारिवाहाः
परोपकाराय सतां विभूतयः॥
प्रश्नाः एकपदेन उत्तरत-

(i) सतां विभूतयः किमर्थं भवन्ति?

(ii) के जलम् न पिबन्ति?

प्र-12. अधोलिखितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतभाषया लिखत- (2)

(कभटः कस्य ग्रहणम् अकरोत् (?)

(खअभिमन्युः कथं गृहीतः आसीत् (?)

(गतुला कीदृशी आसीत् (?)

(घपुत्रः केन हतः इति जीर्णधनः वदति (?)

(ङविवदमानौ तौ द्वावपि कुत्र गतौ (?)

प्र-13. लपदान्यधिकृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत (2)

(क) जीर्णधनः विभवेभ्यः देशान्तरं गन्तुमिच्छन् व्यचिन्तयत्।

(ख) श्रेष्ठिनः शिशुः स्नानोपकरणमादाय (अभ्यागतेन सह प्रस्थितः।

(ग) वणिक् गिरिगुहां बृहच्छिलया आच्छादितवान्।

(घ) सभ्यैः तौ परस्परं (संबोध्य तुलाप्रदानेन-शिशु- सन्तोषितौ।

प्र-14 उदाहरणमनुसृत्य कोष्ठकात् पदम् आदाय नूतनं वाक्यद्वयं रचयत (2)

(क) यथा- अलं चिन्तया। ('अलम्' योगे तृतीया)

(i) (भय)

(ii) (कोलाहल)

(ख) यथा- माम् अनु स गच्छति। ('अनु' योगे द्वितीया)

(i) (गृह)

(ii) (पर्वत)

प्र-15 निम्नलिखितश्लोकानाम् अन्वयेषु समुचितपदानि चित्वा पूरयत (2)

(क) परिधानैरलङ्कारभूषितोऽपि न शोभते।

नरो निर्मणिभोगीव सभायां यदि वा गृहे॥

अन्वयः- यदि नरः (i)..... अलङ्कारैः (ii)..... अपि निर्मणिभोगी (iii).....

सभायां (iv)... वा न शोभते।

प्र-16 अधोलिखितानां पदानां विलोमपदानि मञ्जूषायां दत्तेषु पदेषु चित्वा यथासमक्षं लिखत (2)

सुबुद्धिः, निर्लज्जम्, मूर्खत्वम्, नरोत्तमः-----
